

5 Organisatie van de maatschappelijke stage

Of de doelen van de maatschappelijke stage worden bereikt, is sterk afhankelijk van de organisatie van de stage. De inbedding van de stage in het onderwijsprogramma, de samenwerking tussen school en stageorganisatie, de vormgeving van de stage, de begeleiding: al deze aspecten van de organisatie zijn van invloed op de effectiviteit van de stage.

5.1 Samenwerking

Hoe kijken scholen en organisaties aan tegen samenwerking?

In de eerdergenoemde evaluatiestudie van CIVIQ wordt een goede coördinatie van de maatschappelijke stage vanuit één punt een cruciale voorwaarde voor het welslagen van de maatschappelijke stage genoemd. Aanbevolen wordt dat elke school een speciale coördinator maatschappelijke stages aanstelt en dat deze samenwerkt met een regionaal of lokaal steunpunt vrijwilligerswerk (waarvan Nederland er ruim 200 heeft) of een particulier bemiddelingsbureau. Het coördineren zou niet een klus moeten zijn die een docent naast zijn gebruikelijke werk moet doen. Beter is het daarvoor een speciale functionaris te benoemen met kennis van en ervaring met vrijwilligerswerk en maatschappelijke organisaties. Zo raken vakdocenten niet overbelast en kan een breed aanbod van stages worden geworven.

Een ander advies in deze studie is dat scholen samenwerking zoeken met elkaar. Zeker op een lokale of regionale markt vissen scholen allemaal in dezelfde vijver en loont afstemming meer dan concurrentie¹.

De ervaring met de Vliegende Brigade leert eveneens dat een deskundig coördinatiepunt op lokaal niveau onmisbaar is.

De Vliegende Brigade

De Vliegende Brigade is een samenwerkingsverband van Movisie, NOC*NSF (Nederlands Olympisch Comité * Nederlandse Sport Federatie), NUSO (Landelijke Organisatie voor Speeltuinwerk en Jeugdrecreatie), Scouting en het Nederlandse Rode Kruis dat speciaal is geformeerd om de maatschappelijke stage tot een succes te maken. Ervaringsdeskundigen uit deze organisaties vormen samen de brigade: een groep die kennis over het ontwikkelen van de maatschappelijke stage en daarvoor nodige samenwerkingsverbanden verspreidt over het land. De verspreiding gebeurt door de brigadiers via lokale coördinatoren: steunpunten vrijwilligerswerk, 'sportkristallisatiepunten' en sterke maatschappelijke organisaties. Voor

1 Alblas, M. (2006) *Maatschappelijke stage – MaSterlijke actie*, op.cit., pp. 48-51, 88 en 92.

het ontwikkelen van samenwerking zijn “ondersteuning, uitwisseling, tijd en middelen nodig”, zo stellen de projectpartners bij de eerste evaluatie.

- Bron: Gruijter, M. de, F. Dekker (2006) *Monitor en evaluatie van het project Vliegende Brigade Maatschappelijke Stage: Deel 1 Behoeftonderzoek*, op.cit., pp. 6-7 en 27.

Goede begeleiding vóór, tijdens en na afloop van de stage maken samen dat de stage een betekenisvolle ervaring kan zijn. Dit impliceert dat ook wat de begeleiding betreft samenwerking nodig is tussen scholen en organisaties. Volgens betrokken deskundigen vraagt dat in elk geval van vrijwilligersorganisaties (die in tegenstelling tot zorg- en welzijnsinstellingen meestal niet bekend zijn met stagiairs) bereidheid om tijd en geld te investeren in professionele en adequate begeleiding. In die samenwerking moet ook aan de orde komen wat het doel van de stage is, welke eisen gesteld kunnen of moeten worden aan de stagiair en aan de stageorganisatie. Helderheid daarover is volgens de deskundigen een even noodzakelijke voorwaarde². In organisaties met een divers en relatief groot aanbod aan vrijwilligers zullen mogelijk al coördinatoren vrijwilligerswerk aanwezig zijn om vrijwilligers te werven, te selecteren, te introduceren in de organisatie en te begeleiden bij hun werkzaamheden. Deze coördinatoren kunnen dan ook ingezet worden voor de maatschappelijke stage.

Standpunt

Het Jongerenpanel heeft gemerkt dat het getal van 195.000 maatschappelijke stagiairs per jaar scholen, vrijwilligersorganisaties (in sport, natuur en milieu, kunst en cultuur, goede doelen et cetera), en instellingen in de zorg- en welzijnssector in eerste instantie doet schrikken. Kan het vrijwilligerswerk wel al die scholieren ‘absorberen’? Maar als het extra aantal van 195.000 bekeken wordt in relatie tot het huidige aantal vrijwilligers (3 tot 4,5 miljoen), dan valt de toename van het aantal vrijwilligers als gevolg van de maatschappelijke stage nogal mee³. Dan komen er 4,2 procent tot 6,3 procent vrijwilligers bij. Het opdelen van de stage in meerdere kortere stages verspreid over een paar jaar, zoals het Jongerenpanel voorstelt (zie par. 4.2), zal ook geen extra groei van het aantal vrijwilligers betekenen. De huidige vrijwilligers vervullen meestal ook meerdere functies. Gemiddeld besteedt een vrijwilliger 200 uur per jaar aan zijn of haar vrijwilligerswerk. Na invoering van de maatschappelijke stage zou dit aantal uren stijgen met 2,4 procent (bij een stage van 75 uur) tot 3,2 procent (bij een stage van 100 uur). Wie deze lage

-
- 2 Inbreng tijdens rondetafelgesprek met stageaanbieders bij de SER, 15 augustus 2007. In dit gesprek bleek dat beroepsgerichte stages wel voorkomen bij Scouting Nederland. Inmiddels zijn tachtig scoutinggroepen in Nederland erkend als leerwerkbedrijf voor stagiairs van het ROC.
 - 3 Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) komt op 3 miljoen vrijwilligers; zie Dekker, P. [et al.] (2007) *Toekomstverkenning Vrijwillige inzet 2015*, Den Haag, Sociaal Cultureel Planbureau (SCP), juni 2007, p. 39. Staatssecretaris Bussemaker gaat uit van 4,5 miljoen vrijwilligers, zoals blijkt uit de *Beleidsbrief Mantelzorg en Vrijwilligerswerk 2008-2011*; Voor elkaar die zij 9 oktober 2007 naar de Tweede Kamer stuurde.

groeipercentages ziet, kan geruster zijn dat de maatschappelijke stagiairs wel degelijk in het vrijwilligerswerk terecht kunnen.

Verder wil het panel ervoor waarschuwen dat ten behoeve van de maatschappelijke stage een heel nieuwe bureaucratie wordt opgetuigd. Structuren kunnen in eerste instantie noodzakelijk lijken. Op termijn bedreigen ze echter vaak de animo en het enthousiasme van alle deelnemende partijen. Als een school erin slaagt om de maatschappelijke stage zelfstandig te regelen, dan is dat volgens het Jongerenpanel handiger dan het creëren van zware en dure samenwerkingsverbanden. Maar als samenwerkingsverbanden, coördinatoren, brigadiers en steunpunten maken dat de match tussen vraag en aanbod van maatschappelijke stages efficiënter en sneller tot stand komt, is het inzetten daarvan het Jongerenpanel aan te bevelen.

Om enthousiasme en draagvlak van alle partijen te organiseren en te garanderen is het belangrijk dat medezeggenschapsraden, ouder- en scholierengeledingen betrokken worden.

Dat elke school een speciale maatschappelijke stagecoördinator zou moeten hebben, staat voor het Jongerenpanel niet zonder meer vast. Sommige grote scholen die zelf het aanbod aan maatschappelijke stages organiseren, zullen misschien niet buiten een stagecoördinator kunnen. In dat geval kunnen ze zo'n functionaris aanstellen of gebruikmaken van een steunpunt vrijwilligerswerk of een vrijwilligerscentrale. Andere, kleine scholen waarvan veel scholieren de stageplaats zelf regelen, kunnen voldoende hebben aan een vast aanspreekpunt voor stages binnen de school. Het is ook goed voor te stellen dat meerdere scholen samen een regionale coördinator voor de maatschappelijke stage benoemen of aanwijzen. Het Jongerenpanel vindt dat scholen zelf moeten kunnen bepalen of, in welke mate en hoe zij het werven van stageplaatsen voor de school coördineren, met wie zij daarbij samenwerken en hoe. Wel is het belangrijk dat zij dit overleggen met de betrokken partijen.

Samenvattend is het Jongerenpanel van mening dat scholen, in overleg met betrokken partijen, zelf moeten kunnen bepalen in welke mate en hoe ze maatschappelijke stages coördineren en met wie en hoe ze daarbij samenwerken. Er moet wel een vast aanspreekpunt voor deze stages zijn binnen de school. Het panel ziet bij voorkeur geen zware, dure (en vaak bureaucratische) samenwerkingsverbanden ontstaan.

5.2 Inbedding in onderwijsprogramma

Wat vinden scholen?

In de CIVIQ-evaluatie is gevraagd naar de inbedding van de stage in het curriculum, binnen de onderwijstijd. Een goede inbedding wordt door veel docenten als een belangrijke voorwaarde voor de duurzaamheid van de maatschappelijke stage gezien. Scholen bepaalden tot nu toe zelf binnen welk vak de stage wordt opgenomen. Veel scholen

brenge de maatschappelijke stage onder bij de mentorlessen. Andere kiezen voor maatschappijleer, godsdienst of levensbeschouwing of meerdere vakken tegelijk. De meeste docenten in het onderzoek vinden onderbrengen bij meerdere vakken tegelijk de beste optie. Zo is er meer tijd voor de voorbereiding van de stage⁴. Sommige scholen willen niet dat de stage ‘ten koste gaat’ van een aantal specifieke vakken. Ze creëren een nieuw vak: ‘maatschappelijke stage’⁵.

Zeker als het om een wat langere stage gaat, zal de inbedding in het onderwijsprogramma wat lastiger zijn en creativiteit en flexibiliteit van de school vragen. Daarbij krijgen scholen, behalve met het vraagstuk van de inhoudelijke inbedding (bij welk vak of welke vakken wordt de stage ondergebracht), ook te maken met het ‘inbedden’ van de stage in het rooster. Dat kan moeilijk zijn als het om een langere stage gaat. Verder is er de keuze of de stage buiten, binnen of deels binnen/ deels buiten de schooltijden valt. Uit het CIVIQ-onderzoek blijkt dat alle drie de varianten voorkomen.

Onderwijstijd en schooltijd

Voor het voortgezet onderwijs zijn de onderwijstijden per 1 augustus 2006 aangepast. Per schooljaar is er voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs en het derde leerjaar havo/vwo een minimale onderwijstijd van 1040 uur. De bovenbouw vmbo, havo en vwo hoort minimaal 1000 uur onderwijs per schooljaar te volgen. Ook voor alle leerjaren van het praktijkonderwijs geldt minimaal 1000 uur. In de examenjaren vmbo, havo en vwo dient er minimaal 700 uur onderwijs per schooljaar gevolgd te worden.

De voorwaarden voor onderwijstijd zijn:

- het gaat om begeleid onderwijs (niet noodzakelijkerwijs begeleid door een docent);
- het maakt deel uit van het voor alle scholieren verplicht onderwijsprogramma;
- het wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van daartoe bekwaam onderwijspersoneel.

Onder schooltijd wordt verstaan: de uren per dag waarbinnen de school het curriculum aanbiedt; dat is tussen 08.00 en 18.00 uur.

- Bron: OCW, *dossier Schooltijden* (zie: www.minocw.nl) en www.vo-raad.nl.

Een stage onder schooltijd heeft zowel voor- als nadelen. *Voordeel* van een stage onder schooltijd (tussen 08.00 en 18.00 uur) is dat scholen meer zicht en controle hebben op de stage. Stagebegeleiders kunnen bij het stageadres langsgaan en contact onderhouden.

4 Alblas, M. (2006) *Maatschappelijke stage – een MaSterlijke actie*, op.cit., pp. 40-41.

5 Alblas, M. (2006) *Maatschappelijke stage – een MaSterlijke actie*, op.cit., p. 42.

Nadeel is wel dat veel maatschappelijke inzet of vrijwilligerswerk juist wordt gevraagd tijdens de avonduren en in het weekend. Dit geldt bijvoorbeeld voor de sportsector (waarvoor juist zo veel scholieren belangstelling hebben) of voor organisaties en groepen die zich inzetten voor een maatschappelijk doel. Als de stage alleen onder schooltijd gevolgd mag worden, wordt de diversiteit aan stages beperkt. Met een smaller aanbod aan stages kan een school ook minder goed aansluiten bij de belangstelling van scholieren zelf.

Standpunt

Om met het vraagstuk van de vrije tijd of onderwijstijd te beginnen: het Jongerenpanel vindt dat de maatschappelijke stage (tot een maximum van 100 uur) tot de onderwijstijd gerekend moet worden en dat stages niet per se onder schooltijd hoeven te gebeuren. Een maatschappelijke stage moet ook in de avonduren of in het weekend kunnen worden vervuld. Die buiten schooltijd bestede tijd moet de stagiair kunnen compenseren, want deze stagetijd telt immers ook als onderwijstijd. Dat kan bijvoorbeeld door scholieren die buiten schooltijd maatschappelijke stage lopen, vrij te stellen van een verplichte opdracht ergens in de opleiding of van het volgen van een aantal lessen.

Het panel vindt overigens dat een school de vrijheid moet hebben om met de maatschappelijke stage het verplichte aantal onderwijsuren te overschrijden. Scholieren, ouders en docenten kunnen zelf bepalen of ze ondanks deze regeling voor deze school kiezen. Het panel verwacht dat de meeste scholen de stage binnen de onderwijstijd zullen laten vallen. De stage in dit voorstel kost maar maximaal 100 uur en dat is relatief weinig op de in totaal enkele duizenden onderwijsuren tijdens de hele opleiding. Waar scholen kiezen voor een groter aantal onderwijsuren moet er rekening gehouden worden met de werkdruk van docenten. Waar nodig moeten extra formatieplaatsen worden gecreëerd.

Scholieren die een doe-het-zelf-stage doen, zullen misschien niet goed in een stagerooster passen en op andere dan de door de school ingeroosterde dagen of dagdelen dagactiviteiten moeten doen. Om het eigen initiatief van scholieren te ondersteunen, zouden scholen hun verzuimbeleid kunnen aanpassen. In het reglement komt dan bijvoorbeeld te staan dat het verrichten van een activiteit voor een goedgekeurde doe-het-zelf-stage een gelegitimeerde reden voor absentie kan zijn.

De stage in het voorstel van het Jongerenpanel kost met 75 tot 100 uur – zoals hierboven al is aangegeven – relatief weinig uren op het totaal aantal onderwijsuren. Maar 75 tot 100 uur is veel als maar één vak die tijd moet inleveren. Dat geldt zeker als het om belangrijke cognitieve vakken gaat. Daarom is het volgens het Jongerenpanel het beste om de maatschappelijke stage voor rekening van een aantal vakken te laten komen en de stagetijd niet geheel ten koste te laten gaan van één vak.

Samenvattend meent het Jongerenpanel dat maatschappelijke stages tot de onderwijstijd moeten worden gerekend; dat moet via compensatie ook gelden voor stages die

buiten schooltijd (08.00 tot 18.00 uur) worden uitgevoerd. De maatschappelijke stage moet bij voorkeur voor rekening van meerdere vakken komen.

5.3 Begeleiding

Wat vinden de scholen?

Het effect van maatschappelijke stages voor de jongeren zelf wordt het sterkst bepaald door de manier waarop de stages op de scholen zijn georganiseerd. Dat is in elk geval de uitkomst van onderzoek naar de effecten van ‘service learning’ in de Verenigde Staten. Scholieren moeten in de les met docenten en andere scholieren hun stage kunnen voorbereiden en achteraf over hun ervaringen kunnen vertellen en erop reflecteren. Verder is de begeleider tijdens de stages van belang: die moet professioneel begeleiden, enthousiast en betrokken zijn⁶.

De ondervraagde scholen in het evaluatieonderzoek van CIVIQ benadrukken dat de kwaliteit van de stage staat of valt met de begeleiding. Een scholier moet niet aan zijn of haar lot worden overgelaten. De organisatie waar de stage plaatsvindt, moet de scholier wegwijs maken, de werkzaamheden uitleggen en gedurende de stage een direct aanspreekpunt bieden⁷.

Verder raden scholen met stage-ervaring andere scholen zonder ervaring aan om niet alleen te zorgen voor goede begeleiding tijdens de stage, maar ook ervoor en erna. Vooraf kunnen docenten met de scholieren bespreken wat hun persoonlijke doel is met de stage en welke verwachtingen ze ervan hebben. Na de stage kunnen verwachtingen en ervaringen met elkaar worden vergeleken. Ook bevelen ervaren scholen aan om scholieren een kader mee te geven waarin zij hun ervaringen kunnen plaatsen of ordenen. Dat kan bijvoorbeeld een door de scholier opgesteld stageplan zijn, maar ook een opdracht van de school om vragen te beantwoorden of voor bepaalde thema’s een logboek bij te houden. Na afloop van de stage kunnen het oorspronkelijke plan of de aantekeningen aanknopingspunt voor reflectie zijn⁸.

Overigens zouden voorafgaand aan de stage niet alleen de scholieren, maar ook de ouders uitgebreid en zorgvuldig geïnformeerd moeten worden over de stage, het doel en het nut ervan en de praktische kanten. Ouders kunnen een positieve bijdrage leveren aan de voorbereiding van de scholieren op de stage⁹.

Standpunt

Het Jongerenpanel is ervan overtuigd dat het effect van een maatschappelijke stage sterk wordt bepaald door de begeleiding.

6 Bekkers, R. (2007) *Onderzoeksopzet Evaluatieonderzoek maatschappelijke stages*, op.cit.

7 Alblas, M. (2006) *Maatschappelijke stage – een MaSterlijke actie*, op.cit., p. 75.

8 Zie: www.maatschappelijkestages.nl onder “scholen” onder “praktijkmaterialen/tips en valkuilen”.

9 Alblas, M. (2006) *Maatschappelijke stage – een MaSterlijke actie*, op.cit., p. 66.

De rol van de *school* moet volgens het panel zijn dat deze begeleiding biedt bij de aanloop tot en de terugblik op de stage. De school hoeft zich niet te bemoeien met de stagebegeleiding op de stageplek: dat is een zaak van de stageorganisatie. Wel blijft de school aanspreekpunt als er iets misgaat tijdens de stage of als er vragen rijzen. Op de stageplek wordt de scholier begeleid door de stageorganisatie. Deze begeleiding kan beperkt worden tot drie momenten: aan het begin (een introductie), tijdens een moment halverwege en aan het eind (een evaluatie).

Verder vindt het Jongerenpanel het aan te bevelen dat *ouders* bij de maatschappelijke stage worden betrokken. Niet alleen moeten ze goed worden geïnformeerd over nut en noodzaak van de stage, ze kunnen ook worden ingezet om stageplaatsen te zoeken. Ouders kunnen ook een rol spelen in de begeleiding: optreden als coach of fungeren als aanspreekpunt van een stagiair.

In het geval dat een scholier voor zichzelf, los van een vrijwilligersorganisatie, maatschappelijke organisatie of instelling, een maatschappelijke stage heeft ontwikkeld, rijst de vraag wie of wat begeleiding biedt tijdens de stage. Uitgangspunt is dat iedere scholier zich tijdens de stage begeleid weet. Het ligt volgens het panel voor de hand dat de school verantwoordelijk is voor de begeleiding in de situatie dat er geen enkel organisatiekader van welke aard dan ook voor de stage voorhanden is. Maar waarschijnlijk zal die situatie zich niet vaak voordoen. Mocht een school zich aan die verantwoordelijkheid onttrekken of doe-het-zelf-stages vanwege de extra begeleidingstijd ontmoedigen, dan moet het voor scholieren mogelijk zijn daarover een klacht in te dienen.

Behalve zeer initiatiefrijke, zelfstandige en sociaal vaardige scholieren die makkelijk aan een stage komen, zijn er ook *zorgleerlingen* – scholieren die vanwege een bepaalde stoornis of belemmering extra ondersteuning nodig hebben – die moeite hebben om een stage te vinden én meer begeleiding nodig hebben. Ook voor deze scholieren moet een maatschappelijke stage mogelijk zijn, al zal dat van de school en de stageaanbieder misschien extra inspanning vragen. Gelukkig zijn juist maatschappelijk betrokken ondernemingen bereid, zo heeft het panel gemerkt, om deze minder gemakkelijk te plaatsen jongeren onder hun hoede te nemen. In het onderstaande kader is omschreven hoe een school kan omgaan met de zogenoemde rugzakscholieren. Dat zijn zorgscholieren die ten behoeve van de extra ondersteuning die ze nodig hebben, zijn toegerust met een individueel zorgbudget: de rugzak.

De kern is dat iedere stagiair een stage op maat krijgt. Daarvoor moet de school capaciteit krijgen. Het mag namelijk niet zo zijn dat een stagiair faalt voor zijn maatschappelijke stage omdat de school niet de juiste begeleiding kan geven aan zijn rugzakscholieren. Naast de rugzakscholier zijn ook andere zorgscholieren te bedenken die moeilijk te plaatsen zullen zijn, zoals scholieren met een strafblad. De scholen kunnen op dit gebied maar moeilijk aan informatie komen; hun informatiepositie is slecht. Zij weten niet welke scholieren een strafblad hebben of wat de criminaliteitscijfers zijn. Om vertrouwen te

houden in de scholieren die een maatschappelijke stage lopen, zal voor deze groep jongeren een passende stage gevonden moeten worden.

Het Jongerenpanel beveelt aan dat scholen zorgscholieren een alternatieve maatschappelijke stage kunnen aanbieden, bijvoorbeeld in de vorm van een kennismakingsproject binnen de schoolmuren, gevolgd door een excursie. Verder is het belangrijk dat bij tussentijdse evaluaties van de maatschappelijke stages expliciet aandacht uitgaat naar de wijze waarop dit voor deze zorgjongeren is verlopen. Wanneer dat nodig blijkt om de kwaliteit van de begeleiding voor deze leerlingen te waarborgen, moeten extra formatieplaatsen kunnen worden gecreëerd. Ten derde zal de vraag moeten worden beantwoord of de informatiepositie van scholen verbeterd moet worden. Belangrijk is dat scholen daarmee ervoor kunnen zorgen dat het vertrouwen behouden blijft in maatschappelijke stages en de scholieren.

Het Holland College VMBO Dalton in Naaldwijk

Bij dit college lopen alle derde- en vierdeklassers maatschappelijke stage. Daarvoor kunnen zij in totaal drie punten krijgen: in de derde klas twee en in de vierde één punt. De school hangt de vacatures op waaruit kan worden gekozen. Die zijn heel verschillend: een stage bij Streetaction, waar kinderen kunnen bewegen en sporten; in een bejaardenhuis koffieschenken en spelletjes doen; werken in de groenvoorziening; meehelpen met het organiseren van een dorpsfeest. Het College is in overleg met Zorgcentrum Parnassia dat ook in de regio Haaglanden zeer actief is. Gedacht wordt aan een traject waarin de scholieren dementerende ouderen zouden kunnen voorlezen. Het gaat er vooral om de scholieren te leren dat “de wereld zonder vrijwilligers in elkaar stort”.

Het College wordt geconfronteerd met een moeilijke vraag: hoe kunnen ook zorgscholieren goed bij de maatschappelijke stage worden betrokken? Voor zorgscholieren (scholieren met een bepaalde stoornis of belemmering, variërend van lichamelijke beperkingen tot psychische problemen) is het lastiger een plekje te vinden. Aan het eind van het jaar is er altijd een aantal scholieren over. Vaak zijn dit de scholieren die wat meer begeleiding vragen. Dat wordt voor hen extra moeite gedaan. Noodzakelijke voorwaarde is dan dat er bij een organisatie ook al andere vrijwilligers werken. Van zorgscholieren kan niet verwacht worden dat zij zelfstandig vrijwilligerswerk doen. Voor hen is het belangrijk dat ze met een andere vrijwilliger kunnen meelopen.

Soms kan er geen stage buiten de school worden gevonden en wordt binnen de school een plekje gezocht. Dan leiden stagiairs tijdens de open dag van de school bezoekers rond of ze helpen mee een schoolfeest te organiseren.

- Bron: gesprek van het Jongerenpanel met stagecoördinator en enkele scholieren van het Holland College, Naaldwijk.

Omdat de stage uit niet te complexe, laagdrempelige activiteiten bestaat (in principe doen stagiairs activiteiten die ze kunnen), kan de begeleiding op school en op het stageadres minimaal kan zijn. Bovendien geldt voor de scholen dat de maatschappelijke stage – wanneer die tot de onderwijstijd wordt gerekend – in de plaats komt van contacturen door docenten. Dat biedt deze docenten ruimte voor begeleiding. Zeker als de scholieren in groepjes worden begeleid hoeft dat niet veel extra tijd te kosten. Verder zal de hoeveelheid begeleidingstijd waarschijnlijk ook afnemen naarmate de stageorganisaties meer ervaring krijgen met de begeleiding. Bovendien zijn er creatieve begeleidingsvormen te bedenken die ervoor zorgen dat de kosten (de begeleidingstijd) voor de ontvangende vrijwilligersorganisatie of instelling beperkt blijven en de baten (vrijwillige inzet door extra jongeren) juist hoog uitvallen.

Scouting Nederland doet bijvoorbeeld het volgende voorstel voor begeleiding.

Maatschappelijke stage bij scouting

Dit schooljaar, 2007-2008, gaan de eerste middelbare scholieren op maatschappelijke stage. Ze maken kennis met de Nederlandse samenleving onder het motto “doe iets voor een ander en leer er wat van”. Onze Scoutinggroepen hebben in totaal zo'n 6200 leden (explorers van 14, 15 jaar) die dit schooljaar op stage zullen gaan.

... bij hun eigen Scoutinggroep!

Onze explorers gaan straks op zoek naar stageplaatsen en onze Scoutinggroepen zijn tegelijkertijd verenigingen waar heel goed een maatschappelijke stage gelopen kan worden. Daarom heeft Scouting op verzoek van het ministerie van OC&W een voorstel gedaan om onze explorers de mogelijkheid te bieden bij hun eigen Scoutinggroep hun maatschappelijke stage te lopen.

Stage in de praktijk

Ons voorstel houdt in dat explorers samen met een vriendje of vriendinnetje van school stage kunnen lopen. Eén deel van de stage doen ze dan binnen hun eigen groep en het andere deel bij het vriendje of vriendinnetje op de club. Dat laatste kan van alles zijn; voetbal, muziek, et cetera. De stage binnen de eigen groep wordt gedaan bij een andere speltak (bevers- of welpenleeftijd). De explorer introduceert de klasgenoot en samen doen ze allerlei vrijwilligerswerk.

Voordelen voor Scouting

En wat levert dit ons verder op? Het grote voordeel ligt bij onze explorers. Binnen de Scoutinggroepen worden deze jongeren gestimuleerd om zelf hun programma's te bedenken en te organiseren. Door de maatschappelijke stage zullen de explorers leren om zelfstandig vrijwilligerstaken uit te voeren én om zelf begeleiding te geven aan het vriendje of vriendinnetje. De groepsleiding houdt hier toezicht op, maar hoeft er weinig extra tijd in te investeren. En

omdat het begeleiden van jeugd zo ongeveer de corebusiness van onze Scouting-groepen is, hoeven we er ook niets extra's voor op touw te zetten. Daarnaast krijgen we door de maatschappelijke stage extra 'handjes' binnen Scouting, leggen we goede contacten met scholen, en wordt de kans groter dat onze eigen jeugdleden doorstromen naar vrijwilligersfuncties.

- Bron: www.speelruimte.scouting.nl.

Een ander voorbeeld van creatieve begeleidingsvormen is om scholieren van beroepsopleidingen (op mbo- of hbo-niveau) in het kader van hun beroepsgerichte stage begeleider te laten zijn van één of meer scholieren in het voortgezet onderwijs die met hun maatschappelijke stage bezig zijn.

Het begeleiden van maatschappelijke stagiairs vergt van vrijwilligersorganisaties, maatschappelijke organisaties en instellingen *tijd* en *menskracht*. Zal de hoeveelheid begeleidingstijd misschien beperkt blijven, de maatschappelijke stage vraagt van de stageorganisatie (en van de school) ook tijd en menskracht om de stages te organiseren. Juist met het organiseren, plannen, afstemmen en regelen kan relatief veel tijd gemoeid zijn. Sommige organisaties zullen bovendien hun personeel een (korte) training moeten geven in het begeleiden van de jongeren. Beide '*kostenposten*' kunnen (financieel) bezwaarlijk zijn voor plaatselijke afdelingen van vrijwilligersorganisaties en kleine instellingen. Om deze toch tot het aanbieden van stageplaatsen te verleiden, zouden scholen een klein bedrag (bijvoorbeeld één euro per stagiair) kunnen doneren. Voor een kleine organisatie kan dat bij grotere aantallen stagiairs oplopen tot een flink bedrag. Zo kan het lokale initiatief worden ondersteund. In dit geval zou er wel extra op gelet moeten worden dat jongeren niet als goedkope arbeidskracht worden ingezet, bijvoorbeeld in organisaties met personeelskrapte (zie ook par. 4.3).

Het Jongerenpanel vindt het redelijk als de overheid aan alle scholen voor voortgezet onderwijs en aan de organisaties, instellingen of bedrijven die maatschappelijke stagiairs begeleiden *structureel middelen* ter beschikking stelt om kwalitatief goede begeleiding bij de stage te bieden, maar vooral ook als tegemoetkoming in de kosten van het organiseren van de stage. Aangezien goede begeleiding en organisatie de kwaliteit van de maatschappelijke stage maken of breken, is het een kwestie van algemeen belang om de (ontwikkeling van de) stage van voldoende middelen te voorzien. Het is de vraag of de 100 miljoen euro die het kabinet daarvoor tot 2011 ter beschikking stelt, voldoende zullen zijn.

Samenvattend meent het Jongerenpanel dat de begeleiding van de maatschappelijke stage door de school en de stageorganisatie beperkt kan blijven, omdat de stage bestaat uit eenvoudige, laagdrempelige stageactiviteiten. Wat de begeleiding betreft is het Jongerenpanel voorstander van een taakverdeling:

- De school biedt begeleiding voorafgaand en na afloop van de stage.

- De stageorganisatie begeleidt op drie momenten tijdens de stage (het begin, halverwege en aan het eind).
- Ouders worden gestimuleerd tot betrokkenheid bij de stage, opdat zij kunnen worden ingezet als coach en aanspreekpunt van stagiairs of om stages te zoeken.
- De overheid moet scholen en stageorganisaties financiële middelen verstrekken, vooral om een goede organisatie van de stage op poten te zetten.

5.4 Waardering

Wat vinden scholen en scholieren?

Waardering (in welke vorm dan ook) voor de werkzaamheden die tijdens de stage worden verricht: dat is volgens alle betrokkenen bij de maatschappelijke stage ook een factor die het welslagen van de stage bepaalt. Volgens Amerikaans onderzoek is waardering zelfs het belangrijkste als het erom gaat burgerschap door stages te bevorderen¹⁰.

Ruim de helft (54 procent) van de scholieren in het behoefteonderzoek van het Verwey-Jonker Instituut vindt dat er op één of andere manier een waardering of 'beloning' gegeven moet worden. Hun belangrijkste reden daarvoor is, dat zoiets hoort bij een verplicht onderwijsonderdeel. De voorkeur gaat daarbij uit naar een certificaat of studiepunten¹¹.

De scholen die voor het evaluatieonderzoek van CIVIQ werden ondervraagd, onderschreven het belang van waardering, maar raadden af om voor de stage een geldelijke beloning te geven. Dan zou een belangrijk element van vrijwilligerswerk of maatschappelijke inzet – het feit dat het onbetaald is – wegvallen. Behalve een certificaat en studiepunten werden een feestelijke afsluiting, een eervolle vermelding op het rapport, een (gouden) oorkonde en een kleinigheidje als vorm van waardering genoemd.

Standpunt

Omdat een centraal doel van de maatschappelijke stage is om een bijdrage te leveren aan de samenleving (maatschappelijke inzet), vindt het Jongerenpanel een geldelijke beloning voor de stage ongepast. Wel vindt het panel het van belang om op één of andere manier waardering voor en erkenning van de stagewerkzaamheden uit te drukken. Dat kan op heel veel (feestelijke) manieren. Een door de stageorganisatie verstrekt certificaat vindt het Jongerenpanel daarvoor in elk geval een geschikte vorm. Het panel is geen voorstander van certificering (kwaliteitsbeoordeling) van stages. Daarmee zou de maatschappelijke stage een te formele en daarmee bureaucratische setting krijgen. Het genoemde getuigschrift moet dan ook niet meer zijn dan een verklaring waarin staat dat de scholier gedurende een bepaalde periode en voor een bepaald aantal uur bij een bepaalde organi-

10 Bekkers, R. (2007) *Onderzoeksopzet Evaluatieonderzoek maatschappelijke stages*, op.cit.

11 Gruijter, M. de, F. Dekker (2006) *Monitor en evaluatie van het project Vliegende Brigade Maatschappelijke Stage*, op.cit., p. 22.

satie stage heeft gelopen. Omdat de stage in onderwijstijd wordt uitgevoerd, moeten vanzelfsprekend ook studiepunten worden toegekend.

Samenvattend is het Jongerenpanel van mening dat waardering voor het werk tijdens de stage in elk geval moet blijken uit een certificaat van de stageorganisatie; dit is een getuigschrift dat beschrijft waar, wanneer en voor hoeveel uur stage is gelopen. Voor maatschappelijke stages die onder de onderwijstijd vallen, moeten scholieren studiepunten krijgen.

5.5 Keuzevrijheid scholen

Standpunt

De ruimte voor scholen is in het voorgaande al herhaaldelijk aan de orde geweest en benoemd. Die ruimte zou in de visie van het Jongerenpanel groot moeten zijn. De enige kaders die van overheidswege moeten gelden, zijn: de verplichting van de stage, het algemene doel ('maatschappelijke inzet') en omvang van de stage (minimaal 75 en maximaal 100 uur verspreid over meerdere leerjaren). Verder zouden scholen verplicht moeten worden om de scholieren op hun beurt vrijheid te gunnen bij de invulling van de stage. Een school kan wel kaders aangeven voor de werkzaamheden die als maatschappelijke stage mogen worden gedaan of criteria bepalen voor een goed te keuren stage. Maar scholieren moeten gemotiveerd van deze richtlijnen kunnen afwijken.

In de visie van het Jongerenpanel moeten de verplichtingen van scholen tot deze punten worden beperkt. Het moet aan scholen worden overgelaten hoe zij de 'verplichting' van de stage verder vormgeven. Veel scholen zullen dat doen door de stage op te nemen in het onderwijsprogramma. Een school die van scholieren vraagt om (een deel van) de stage buiten de onderwijstijd te volgen, zal de stage mogelijk 'afdwingen' via een (al dan niet expliciet) contract met de ouders van de scholier. Wie zijn of haar kind op deze school plaatst, gaat akkoord met een dergelijke regeling.

Het Jongerenpanel vindt verder dat het aan scholen zelf is om binnen de gegeven wettelijke kaders een nadere invulling aan de maatschappelijke stage te geven. Daarbij kunnen ze kiezen voor een uitwerking die past bij de maatschappelijke en onderwijsvisie van de school, de cultuur van de school, de scholierenpopulatie en het niveau van de opleiding. De school beoordeelt of de door de scholier voorgestelde stage als 'maatschappelijke inzet' of een 'bijdrage aan de samenleving' geldt. Wel wordt van de school gevraagd om de criteria hiervoor helder te omschrijven. Daaraan kunnen scholieren houvast hebben als ze zelf een stage bedenken.

Wat de organisatie van de stage betreft moeten scholen eveneens vrij zijn, vindt het Jongerenpanel. Het zal van allerlei omstandigheden afhangen of het voor een school zinvol of efficiënt is om samen te werken met vrijwilligersorganisaties, welzijns- of zorginstellingen, een lokaal of regionaal vrijwilligerssteunpunt of een bemiddelingscentrum.

Samenvattend is het Jongerenpanel van mening dat scholen alle ruimte moeten krijgen, binnen een kader met een beperkt aantal ijkpunten. Die ijkpunten zijn: de stage is verplicht, er moet sprake zijn van 'maatschappelijke inzet' voor minimaal 75 en maximaal 100 uur, verspreid over meerdere leerjaren en in elk geval moeten scholieren de mogelijkheid hebben om gemotiveerd af te wijken van de criteria die door de school zijn vastgesteld.